

Ферранте Елена

Біографія

Елена Ферранте — літературний псевдонім італійської письменниці, авторки психологічних романів, есеїв і творів для дітей. Найбільшу світову відомість їй принесли чотири "Неаполітанські романи", присвячені багаторічній дружбі двох жінок — Елени Греко та Ліли Черулло. Книжки Ферранте перекладено багатьма мовами, а її творчість стала одним із найпомітніших явищ сучасної італійської літератури.

Справжнє ім'я письменниці, дата народження та більшість подробиць її життя достеменно невідомі. У коротких видавничих довідках зазначалося, що вона народилася 5 квітня 1943 року в Неаполі, однак Ферранте ніколи не підтверджувала повної біографії та не з'являлася перед читачами особисто. Від початку літературної кар'єри вона спілкується з видавцями, журналістами й аудиторією переважно через листи та письмові інтерв'ю. У пресі неодноразово висували припущення щодо її особи, проте жодне з них не було офіційно підтверджене авторкою або її видавництвом.

Ферранте пояснює свою анонімність не бажанням створити загадку, а переконанням, що завершена книжка повинна існувати незалежно від публічного образу письменника. Вона вважає, що біографія автора, його зовнішність і участь у рекламному житті можуть відвертати увагу від самого тексту. В інтерв'ю письменниця наголошувала, що авторська присутність найповніше виявляється саме у створеному творі, після завершення якого автор ніби відступає, залишаючи книжку читачеві.

Літературний дебют Елени Ферранте відбувся 1992 року, коли в Італії вийшов роман "Неспокійне кохання". Його героїня Делія після загадкової смерті матері повертається до Неаполя й намагається відновити приховані та суперечливі сторінки родинного минулого. Уже в першій книжці з'явилися теми, що надалі стали визначальними для творчості письменниці: складні взаємини між матерями й доньками, жіноче тіло, насильство, сором, пам'ять, сімейні таємниці й тісний зв'язок людини з місцем її походження. Роман був відзначений італійською літературною премією і згодом екранізований режисером Маріо Мартоне.

У 2002 році було опубліковано роман "Дні самотності". У центрі твору — жінка на ім'я Ольга, яку чоловік несподівано залишає після багатьох років шлюбу. Авторка докладно показує її психологічну кризу, самотність, лють, розгубленість і поступове відновлення здатності керувати власним життям. Ферранте відмовляється від прикрашеного зображення жіночих переживань і досліджує емоції, які суспільство часто вважає незручними або неприйнятними. Роман приніс письменниці ширше визнання в Італії та за її межами, а пізніше також був перенесений на екран.

Наступний роман, "Втрачена донька", вийшов 2006 року. Його головна героїня Леда, університетська викладачка й мати двох дорослих доньок, під час відпочинку біля моря спостерігає за молодою матір'ю та її дитиною. Ця зустріч змушує Леду згадати власне материнство, втому, почуття провини та зроблений колись непростий

вибір. У творі Ферранте розміковує про суперечність між материнською любов'ю та прагненням жінки зберегти незалежність. У 2021 році за романом було знято фільм режисерки Меггі Джилленгол з Олівією Колман у головній ролі.

У 2003 році Ферранте вперше видала книжку "Уламки" (*La frantumaglia*), яку надалі доповнювала новими матеріалами. До неї увійшли листи до видавців і читачів, письмові інтерв'ю, нотатки про літературу та роздуми про власні твори. Книжка не розкриває особи авторки, але допомагає зрозуміти її погляди на письмо, жіночу літературну традицію, творчий процес, анонімність і стосунки між письменником, видавцем та аудиторією.

Світовий успіх прийшов до Елени Ферранте після виходу циклу, відомого як "Неаполітанські романи", або "Неаполітанський квартет". До нього належать книжки "Моя неймовірна подруга", "Історія нового імені", "Історія втечі та повернення" та "Історія втраченої дитини", опубліковані в Італії упродовж 2011-2014 років. Англomовні видання в перекладі Енн Голдстайн виходили у видавництві Europa Editions із 2012 до 2015 року.

У центрі циклу — дружба Елени, яку близькі називають Лену, та Рафаелли Черулло, або Ліли. Дівчата зростають у бідному районі Неаполя після Другої світової війни. Обидві надзвичайно здібні, проте їхні життєві шляхи складаються по-різному: Елена продовжує навчання й поступово входить до інтелектуального середовища, а Ліла змушена залишити школу й підкорятися жорстким правилам родини та району. Їхні взаємини поєднують любов, захоплення, суперництво, заздрість, відданість і прагнення перевершити одна одну.

Історія двох подруг охоплює майже шість десятиліть і розгортається на тлі суспільних змін в Італії. У романах відображені бідність післявоєнного Неаполя, родинне й кримінальне насильство, боротьба за освіту, робітничі протести, політичний радикалізм, феміністичний рух та зміни у становищі жінки. Особисті історії героїнь невіддільні від історії країни, а район їхнього дитинства постає не лише місцем подій, а й силою, яка продовжує впливати на людину навіть після її від'їзду.

Четвертий роман циклу, "Історія втраченої дитини", був номінований на італійську премію "Стрега" та Міжнародну Букерівську премію. У 2016 році журнал *Time* включив Елену Ферранте до переліку ста найвпливовіших людей світу. У 2024 році опитування, організоване *The New York Times*, поставило роман "Моя неймовірна подруга" на перше місце серед найкращих книжок ХХІ століття.

Після завершення "Неаполітанського квартету" Ферранте видала роман "Брехливе життя дорослих". Книжка вперше з'явилася італійською 2019 року. Її героїня Джованна зростає у Неаполі 1990-х років і поступово відкриває суперечності та обман у світі своєї освіченої родини. Подорожуючи між різними районами міста й різними суспільними середовищами, дівчина намагається зрозуміти себе, власне тіло та справжню історію своїх близьких. У 2023 році на платформі Netflix вийшла телевізійна адаптація роману.

До доробку Елени Ферранте належить також ілюстрована дитяча книжка "Пляж уночі" про ляльку, яку дівчинка забула на морському березі. У 2019 році було

опубліковано збірку "Випадкові винаходи", створену на основі її авторських колонок. У книжці *In the Margins*, виданій англійською 2022 року, зібрано есеї про читання, письмо, літературний вплив і становлення жіночого авторського голосу.

Твори Ферранте неодноразово екранізували. За "Неспокійним коханням", "Днями самотності" та "Втраченою донькою" створено повнометражні фільми. Масштабна телевізійна адаптація "Неаполітанських романів", вироблена HBO та італійською телекомпанією RAI, виходила у 2018-2024 роках. Серіал відтворив усі чотири частини історії Елени й Ліли, а до роботи над сценарієм долучалася сама Ферранте.

Проза Елени Ферранте вирізняється емоційною напруженістю, психологічною точністю та відвертим зображенням жіночого досвіду. Авторка пише про дружбу, материнство, освіту, соціальну нерівність, насильство, ревності, сором, творчість і прагнення вирватися з обставин, визначених родиною та походженням. Її героїні нерідко одночасно люблять і ненавидять найближчих людей, прагнуть незалежності й бояться втратити зв'язок із власним минулим.

Зберігаючи приватність, Елена Ферранте створила особливу модель присутності в літературі: читачі майже нічого не знають про людину, яка стоїть за псевдонімом, але мають змогу пізнавати авторку через її книжки, есеї та письмові відповіді. Саме тому біографія Ферранте — це передусім історія її творів, а не перелік особистих дат і подій.